

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора, завідувача відділом змісту і технологій навчання дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України **Лаврінєнка О.А.** на дисертацію **КОЧУРСЬКОЇ Інни Вікторівни** з теми **“Педагогічні умови гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів у мистецьких навчальних закладах”**, представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Головною метою педагогічної освіти має стати підготовка фахівців, які володіють необхідними творчими й професійними якостями, що дають змогу творити педагогічну дію для найбільш продуктивного розвитку різновидів досвіду вихованців – теоретичного, почуттєвого (естетичного), практичного для гармонійного розвитку особистості кожного учня. При цьому майбутній педагог уже в процесі навчання зобов’язаний усвідомлювати, що формування особистості кожної людини можна здійснювати лише гуманістичними засобами свого предмета й власної особистості.

Принцип гуманізації, що став визначальним в останніх нормативних урядових документах, зокрема в “Концепції нової української школи” та “Законі про освіту” означає, що багаторівнева система підготовки вчителів має спрямовуватися на задоволення різноманітних потреб особистості в освітньо-професійному розвитку, у підвищенні своєї кваліфікації. У систему освіти закладається ідея визнання цінності людини як особистості, її право на свободу і рівність, ідея поваги до принципів справедливості і милосердя як норм стосунків між людьми, ідея створення умов для вільного розвитку творчих сил і здібностей людини.

Означені гуманістичні принципи й покладені у зміст дисертації І.В. Кочурської, яка здійснила дослідження основних педагогічних умов гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів для мистецької сфери. Причому, варто акцентувати увагу на тому, що дисертантка в науковій праці доводить нагальну необхідність реалізації принципу гуманізму, що передбачає засвоєння майбутнім педагогом фундаментальних

цінностей людства і культур народів світу, а також розкриття гуманістичної сутності кожної науки, ролі й місця кожної навчальної дисципліни в розвитку особистості майбутнього педагога та його можливостей у розвитку особистості кожного учня.

І.В. Кочурська досить ґрунтовно розглядає в дисертації основні методологічні і методичні орієнтири у досягненні мети – розвитку особистості майбутнього педагога-музиканта через ідею цілісного підходу до особистості і її формування, постійного удосконалення й оновлення концепції особистісно орієнтованого навчання і виховання.

Особистісний потенціал педагога-музиканта, як видно із тексту дисертації – це повнота і різнобічність вияву індивідом його найважливіших особистісних функцій – вибору ціннісних орієнтацій, концепції “Я” в системі життєвих смислів, вияв творчості й відповідальності за свої дії.

Актуальність дослідження І.В. Кочурської незаперечна, достатньо переконливо доведена. Авторка дисертації, обстоюючи ідеї необхідності гуманізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів музичних дисциплін виходить із того, що Україна в сучасних реаліях намагається переосмислити свої цінності й цілі. Ситуація сьогодення очевидна: виховання молоді, якісна професійна підготовка й набуття професійного досвіду набуває характеру стратегічної проблеми державного значення. Не зважаючи на всі перепони і перешкоди, що чиняться зараз, вищі заклади освіти і, зокрема, спеціально-професійні продовжують пошук форм та методів професійно-педагогічної підготовки – часто-густо без серйозної науково-методичної і методологічної допомоги. Гуманізація, індивідуалізація, нові концепції освіти вже знайшли своє місце в практиці роботи колективів мистецьких освітніх закладів. Виховні й професійні задачі в означених закладах різні, але важливо, що вони гуманні і не асоціальні. Головна мета, як стверджує І.В. Кочурська, що висувається в мистецькій освіті й підготовці саме педагогів-музикантів – виховати не “нову людину”, а людину порядну, патріота, громадянина, гуманіста.

Заслуговує на увагу чіткість у визначенні мети, завдань і концептуальних засад дисертації. Мета дослідження логічно випливає із його актуальності, на що, на жаль, не завжди звертається належна увага в багатьох дисертаційних роботах. Приваблюють своєю конкретністю і новизною окреслені здобувачкою концептуальні засади гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Детальне ознайомлення зі змістом дисертації, публікаціями авторки та текстом автореферату дають підстави стверджувати про наукову самостійність, завершеність, теоретичну й практичну значущість, оригінальність концептуальних положень стосовно вирішення досліджуваної проблеми.

Слід зазначити, що в ході дослідження дисертантка успішно виконала поставлену мету, а саме: обґрунтувала та експериментально перевірила ефективність педагогічних умов гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів у мистецьких навчальних закладах. Здобутком авторки рецензованої роботи є ретельний і конкретний підхід до обґрунтування й аналізу поняттєво-категорійного апарату дослідження, зокрема таких понять, як “професійна підготовка в галузі мистецької (музичної) освіти”, “гуманістичні ідеї”, “гуманізм”, “гуманізація”, “гуманістичні цінності”, “виховний потенціал музичного мистецтва” та інші.

Беззаперечною є й наукова новизна та теоретичне значення дисертації, що характеризує змістову сторону отриманих результатів і відображає нові теоретичні положення та практичні рекомендації, які раніше не були зафіксовані в теорії і методиці професійної освіти. Дисертанткою вперше достатньо ґрунтовно обґрунтовано педагогічні умови гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів у мистецьких навчальних закладах; розроблено модель гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, результатом апробації якої є сформованість гуманістичної спрямованості особистості майбутніх фахівців; подана

характеристика критеріїв, показників і рівнів гуманістичної спрямованості педагога-музиканта.

Слід відзначити й практичну значущість дисертації, бо авторка розробила цілий методичний комплекс: методичні рекомендації, тексти лекцій із проблем гуманізації, творчі завдання та вправи, поради для практичної й самостійної роботи студентів мистецьких закладів освіти. Цей комплекс є надзвичайно корисний для студентів і викладачів як музичних училищ, училищ культури, так і вищих мистецьких закладів освіти.

У рецензованій роботі досить переконливо і змістовно висвітлено всі етапи проведеного педагогічного експерименту – діагностувальний, констатувальний, формувальний. Особливо показовим у цьому відношенні є фактичний матеріал, представлений у другому та третьому розділах дисертації та у чисельних додатках.

У цілому науковий апарат дисертації побудований чітко й послідовно та є конструктивно завершеним. Представлена робота вирізняється логічністю, цілісністю, послідовністю викладу матеріалу.

У першому розділі – *“Теоретичні основи проблеми гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів у мистецьких навчальних закладах”* дисертантка достатньо ґрунтовно розглянула ретроспективу розвитку ідей гуманізму в зарубіжній та національній музичній освіті, здійснила аналіз основних проблем гуманізації професійної підготовки у сучасній науково-педагогічній літературі, а також виокремила проблеми гендерного аспекту гуманізації системи професійної підготовки педагогів-музикантів. У розділі достатньо повно висвітлені теоретичні та методологічні аспекти усвідомлення необхідності реформування системи музично-педагогічної освіти в бік її гуманізації і гуманітаризації. Продиктований потребами сьогодення високий рівень вимог до підготовки педагогів-музикантів може бути реалізований лише тоді, коли вчитель музичної школи, викладач музичних дисциплін буде високопрофесійним, компетентним фахівцем. Такий фахівець повинен не

лише сам мати фундаментальну виконавську підготовку, а й володіти професійними знаннями й уміннями, відповідними рівню сучасної педагогічної науки. Він має усвідомлювати цілі й значення професійної праці в цілісній системі безперервної освіти, бути професійно мобільним, тобто гнучко реагувати на зміни соціальної ситуації розвитку учнів, опановувати нові педагогічні технології. Це означає, що сучасний педагог-музикант – творчий суб'єкт професійної педагогічної діяльності.

Другий розділ – *“Педагогічні умови гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів у мистецьких навчальних закладах”* присвячений обґрунтуванню педагогічних умов гуманізації професійної підготовки майбутніх фахівців музичної галузі, обґрунтуванню складників моделі гуманізації такої підготовки, визначенню критеріїв, показників і рівнів гуманістичної спрямованості особи педагога-музиканта. І.В. Кочурська зуміла чітко довести дієвість означених педагогічних умов, акцентуючи увагу на тому, що у межах гуманістичної, особистісно-орієнтованої педагогіки (альтернативної авторитарній), цілі й задачі педагогічної діяльності-дії визначаються тим, що головною діючою особою в освіті є дитина, з її особистісним і суб'єктивним (внутрішнім) світом; система відношень будується на довірі й гуманній терпимості до неї, делікатності, істинному інтересі до її долі та інше. При розробленні складників моделі гуманізації професійної підготовки педагогів-музикантів дисертантка здійснила опертя на творчий доробок основоположників гуманістичної концепції в педагогічній науці, особистісно-гуманного підходу до особистості дитини (К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, О. Захаренка, Ш. Амонашвілі, К. Роджерса, Д. Дьюї та інших). У межах цієї методології всі структурні компоненти педагогічної діяльності, починаючи з цілей і задач, вагомі з урахуванням того, що дитина – не об'єкт виховання, а суб'єкт самовиховання (у межах відношень – учень-учитель-середовище школи-довкілля-родина). Особистість педагога-музиканта має бути спрямованою на організацію навчальної дії, сприяти самовираженню учня і

не перетворювати його навчання та виконавські навички у важку повинність. Успіх реалізації такого підходу, на переконання авторки дисертації, залежить від рівня гуманістичної сформованості педагога-музиканта й прагнення дивитися на світ очима своїх вихованців.

Третій розділ – *“Організація та проведення дослідно-експериментальної роботи з гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів”* описана експериментальна перевірка рівнів сформованості гуманістичної спрямованості особистості майбутніх педагогів-музикантів на констатувальному і формувальному етапі. Аналіз проведеного І.В. Кочурською експерименту дозволяє стверджувати той факт, що педагог-музикант в особистісно-орієнтованому освітньому процесі стає автором (співавтором) цілей, змісту, форм і методів педагогічної взаємодії, творцем такої освітньої ситуації, в якій реалізуються його особистісні функції і затребувана особистість учнів. В умовах гуманістичної орієнтації освіти сама педагогічна діяльність має авторську природу, бо педагогічна технологія не може штучно привноситися ззовні, а народжується у власному досвіді вчителя. Крім того особистість педагога-музиканта стає одним із джерел цілепокладання, а це означає, що зміст гуманістично орієнтованої освіти, включаючи в себе особистісний досвід самого педагога в іншій формі, як авторській, існувати не може. Набування особистісного гуманного досвіду, тобто досвіду рефлексії, вибору життєвих цінностей, прийняття відповідальних і нестандартних рішень можливе лише в ситуація, які затребувані виявом особистісної позиції педагога-музиканта і учнів.

Аналіз тексту дисертації дає змогу констатувати про дотримання І.В. Кочурської логічної коректності інформації, належного рівня аргументації у встановленні істинності тверджень, причинно-наслідкових зв'язків. Висновки до розділів та загальні висновки містять належну оцінку результатів роботи з точки зору їх відповідності поставленим завданням.

Разом з тим, дисертантці слід висловити низку зауважень і побажань, які носять переважно рекомендаційний характер:

1. Уважаємо за доречно вказати на деякі неточності при розгляді ретроспективи розвитку ідей гуманізму в зарубіжній та вітчизняній музичній освіті, оскільки сама назва параграфу потребує уточнення хронологічних меж, назви країн і викладу матеріалу в чіткій логіко-системній хронологічній послідовності.

2. Авторка дисертації не зовсім коректно, на наше переконання, оперує історичними фактами, межами історичних епох та періодів, власними назвами і призначенням окремих освітніх закладів. Так, на ст. 33 мова йде про ідеї гуманізму в музичній освіті періоду Київської Русі й зазначаються хронологічні межі держави – X – XIII століття, хоча термін Київська Русь у сучасній історіографії використовується як для позначення єдиної держави, що існувала з кінця IX до середини XIII століть. Чи на ст. 34 йдеться про Статут Львівського братства “Порядок шкільний”, хоча “Порядок шкільний” – це Статут ставропігійної школи у Львові 1586 р., а саме братство носило назву Свято-Успенське ставропігійське братство (Львівське Успенське братство). Або на ст. 35 мова йде про ідеї гуманізму в українських колегіумах й подається уточнення, що колегіуми – це вокально-хорові школи, хоча насправді колегіуми (Харківський, Переяславський і Чернігівський) – закриті середні й вищі освітні заклади. Чи на ст. 35 мова йде про спеціальний музично-освітній заклад – Глухівську школу, хоча її правильна назва – Глухівська співоча школа, або в деяких історичних джерелах – Глухівська школа співу та інструментальної музики чи Глухівська школа півчих.

3. Дисертантка стверджує, що гуманізація професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів у мистецьких навчальних закладах ускладнюється, зокрема через недостатність усвідомлення самими викладачами мистецьких дисциплін урахування гендерного аспекту (ст. 57). Вважаємо неприйнятним порушення проблеми гендерності у професійній підготовці педагогів-музикантів, оскільки вона – тенденційна й авторкою ґрунтовно не доведена: відсутній цілісний аналіз гендерного розшарування в контингенті студентів мистецьких закладів освіти України, опис випадків

діяльності чи бездіяльності керівників закладів мистецької освіти на прояви гендерної нерівності й узагалі – усвідомлення гендерних стереотипів, гендерних упереджень у царині музичної освіти й мистецької галузі України. Все це стосується і підрозділу 1.3.

4. Варто висловити окремі зауваження щодо розробленої моделі гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів у мистецьких навчальних закладах:

- неприйнятним є формулювання етапів гуманістичної спрямованості особистості в змістово-операційному блоці: “мотивувально-стимулювальний” (мотивація і є стимулом) та “реалізувальний” (варто – реалізуючий);

- у визначених авторкою засобах навчання індивідуальні та групові завдання та вправи – це аж ніяк не засоби, а методи навчання;

- не зрозумілий і сам результат у моделі, що трактується як формування гуманістичної спрямованості майбутніх педагогів-музикантів, хоча, на наше переконання, результатом має стати сформованість, готовність чи підготовленість.

5. Слід звернути увагу й на експериментальну роботу дисертантки, оскільки виникають такі зауваження:

- розроблені авторкою численні варіанти діагностичних методик, що подані в додатках, заслуговують належної уваги й схвалення, слугують достатньо серйозним інструментарієм дослідно-експериментальної роботи, проте їхнє розроблення не внесено до переліку основних завдань констатувального експерименту;

- доречно було б у обробці результатів експериментальної перевірки вказати методи, які дозволили здійснити вибірку респондентів і за якою власне було проведено кількісний і якісний аналіз досліджуваного явища;

- вважаємо, що повторна експериментальна перевірка (параграф 3.3.) є окремим етапом порівняльного експерименту, а звідси – такий вид експериментальної роботи має бути заявленим у програмі здійснення формульованого етапу експерименту.

підготовкою; для акредитаційних комісій; для робочих груп із підготовки ліцензійних справ щодо необхідності гуманізації та гуманітаризації освітньо-виховного процесу й професійної підготовки педагогів-музикантів.

Проте, висловлені зауваження не знижують теоретичну й практичну цінність представленої на опонування роботи. Аналіз публікацій, що розкривають науковий зміст дисертації, засвідчує: всі вони носять цілісний і конкретний характер, містять чітку аргументацію і точне формулювання одержаних результатів дослідження.

Висновок. Дисертація Кочурської І.В. "Педагогічні умови гуманізації професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів у мистецьких навчальних закладах" є самостійним, актуальним та достовірним дослідженням, яке на достатньому науково-теоретичному рівні розв'язує проблеми розвитку й саморозвитку особистості майбутніх педагогів-музикантів на засадах гуманізму. За актуальністю, науковою новизною, вірогідністю та практичною цінністю, змістом і оформленням робота повністю відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 15 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника", затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року за № 567 щодо кандидатських дисертацій зі змінами, внесеними Постановами Кабінету Міністрів України від 19.08.2015 р. за № 656 та від 30.12.2015 за № 1159, а її авторка - Кочурська Інна Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу змісту і технологій
навчання дорослих Інституту педагогічної
освіти і освіти дорослих НАПН України

О.А. Лавріненко О.А. Лавріненко
СТЕРДЖУЮ:
Зас. відділом кадрів
Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих НАПН України
Проф. Говачук О.В.